

УДК: 339.543.622

Харкова Л. О.*

БІГРАВІТАЦІЙНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ З РЕГІОНАЛЬНИМИ МИТНИМИ СОЮЗАМИ

В сучасних світових реаліях Україна може досягти зростання свого сталого економічного розвитку шляхом укладення регіональних торговельних угод. В статті розглянуті передумови та можливі наслідки інтеграції України з ЄС та її вступу до Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану.

Ключові слова: митний союз, інтеграція, ЄС, Митний союз Росії, Білорусі та Казахстану.

In modern world reality Ukraine may come up to the increase of its stable economic development by participating in regional trade agreements. The article deals with the possible consequences of integration of Ukraine to the EU and its entry into the Customs Union of Russia, Belorussia and Kazakhstan

Key words: customs union, integration, the EU, the Customs union of Russia, Belorussia and Kazakhstan.

В современных мировых реаліях Украина может достичь роста своего развития с помощью заключения региональных торговых соглашений. В статье рассмотрены предпосылки и возможные последствия интеграции Украины с ЕС и ее вступления в Таможенный союз России, Беларуси и Казахстана.

Ключевые слова: таможенный союз, интеграция, ЕС, Таможенный союз России, Беларуси и Казахстана.

Постановка проблеми. Міжнародні економічні відносини на сучасному етапі передбачають тенденції до лібералізації торгівлі шляхом укладення преференційних угод різних форм. В той же час, кожна країна як суб'єкт світової економіки має власні пріоритети, які задовольняють її сталий розвиток. Україна як суб'єкт світового господарства є країною з ринковою економікою, метою якої є зростання сталого економічного добробуту. Для досягнення цієї мети Україна має створити сприятливе внутрішнє середовище для ведення бізнесу та залучення інвестицій, розробити механізми полегшеного доступу України на зовнішні ринки, забезпечити енергетичну самостійність країни та екологічно сприятливе зростання, провести ефективну соціальну політику країни, наслідком якої буде зростання добробуту населення України. Це, серед іншого, може бути досягнуто шляхом взаємодії з регіональними митними союзами – ЄС та Митним союзом Росії, Білорусі та Казахстану.

Аналіз останніх робіт і публікацій. Питання взаємодії України з ЄС та країнами СНД, зокрема Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану, є предметом дослідження багатьох вчених-економістів за роки незалежності України. Серед вчених, які займалися

* аспірант кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

цим питанням варто виділити роботи Сіденка В. Р., Бураковського І. В., Шниркова О. І., та ін. Методологічні засади бігравітаційної моделі інтеграції були закладені Філіпенко А. С. В той же час, актуальні зміни, які відбуваються у розвитку відносин України з регіональними митними союзами вимагають нового дослідження наслідків такої взаємодії для розвитку її національної економіки. Саме це і визначає актуальність та мету дослідження.

Виклад основного матеріалу. Геополітичне та гео економічне середовище України, а також історичні, економічні та культурні чинники визначають пріоритетність відносин України з митним союзом ЄС та Митним союзом Росії, Білорусі та Казахстану. Експорт України до країн ЄС з 1993 року здійснюється за відносно сприятливим торговельним режимом відповідно до Генералізованої системи преференцій ЄС (ГСП). Ця система була запроваджена ЄС у 1971 році з метою обкладення експортерів з країн, що розвиваються, порівняно меншими податками та зборами. В 2012 році ГСП застосовувалась до 72,2% продукції, експортованої з України до ЄС. Крім того, з 2006 року до товарів, імпортованих з України, застосовується ГСП+: схема, що застосовується до країн з найбільш уразливою економікою.

У 1994 році була підписана Угода про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС (набула чинності у 1998 році). Відповідно до цієї угоди, ще до вступу України до СОТ в торгівлі між Україною та ЄС використовувався принцип найбільшого сприяння, який надавав Україні доступ на європейські ринки за нижчими тарифами. Новий етап переговорів щодо рівня лібералізації торгівлі України та ЄС був розпочатий у 2007 році. 9 вересня 2008 року було вирішено розпочати роботу над розробкою нової угоди про співробітництво України та ЄС під назвою Угода про асоціацію України та ЄС. Станом на вересень 2013 року відбувся 21 раунд переговорів, на яких було врегульовано всі спірні питання за 15 напрямками. Крім того, за результатами переговорів досягнуті домовленості, які відкривають шлях для відповідних технічних процедур по підготовці Угоди про асоціацію до підписання. 30 березня 2012 року глави переговорних делегацій України та ЄС парафували Угоду про асоціацію України та ЄС. Наразі є сподівання на те що, в разі, якщо Україна зможе задовольнити вимоги ЄС щодо створення певних політичних умов, Угода про асоціацію може бути підписана на Саміті східного партнерства 28-29 листопада 2013 року.

За роки незалежності країни СНД також неодноразово намагались поновити прорадянські зв'язки, створюючи інтеграційні угруповання різних форм. Першою спробою створити таке угруповання стало укладення 15 квітня 1994 року Угоди про зону вільної торгівлі країн СНД, учасником якої стала Україна. Теоретично, ця угода передбачала скасування певних мит у взаємній торгівлі, однак практично, через занадто велику кількість винятків, здебільшого з боку Росії та України, ця угода була анемічною та не створювала умов для лібералізації торгівлі у регіоні.

Ще одним кроком до формування інтеграційного об'єднання між країнами СНГ була спроба створити Єдиний економічний простір. Так, 19 вересня 2003 р. Україна разом з Росією, Казахстаном та Білоруссю підписала Угоду про формування Єдиного економічного простору. На даний час Україна бере участь у формуванні Єдиного економічного простору з урахуванням застереження, висловленого в момент підписання і ратифікації Угоди про формування СЕП, тобто не виконуючи зобов'язань, які суперечать Конституції України, або таким що ідуть у розріз з міжнародними зобов'язаннями України. Основним завданням участі України у Єдиному економічному просторі є створення зони вільної торгівлі без вилучень та обмежень. Крім того, дії України в рамках такої зони вільної торгівлі мають бути здійсненні з урахуванням норм і принципів СОТ, а також вимог, що впливають з інтеграції України до Європейського Союзу.

Нарешті, 18 жовтня 2011 року Україна разом з Росією, Білоруссю, Казахстаном, Вірменією, Киргизстаном, Молдовою та Таджикистаном підписала Угоду про зону вільної торгівлі з СНД. Для України Угода про зону вільної торгівлі з СНД набула чинності 20 вересня 2012 року. Угода передбачає скасування митних тарифів на торгівлю товарами між країнами-учасницями, крім товарів, на які діють вилучення. В той же час, 5 липня 2010 року Росією, Білоруссю та Казахстаном було утворено митний союз. Передумовами цього було створення 6 січня 1995 року митного союзу між Росією та Білоруссю, що передбачав скасування тарифних і кількісних обмежень у взаємній торгівлі, уніфікацію систем регулювання зовнішньоекономічних зв'язків, включаючи тарифне та нетарифне регулювання митного і іншого законодавства, що впливає на зовнішньоекономічну діяльність [4].

Взаємодія України з ЄС та Митним союзом Росії, Білорусі та Казахстану великою мірою визначає національну структуру економіки України, а отже внаслідок інтеграції України до Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану або до ЄС в економіці України матимуть місце структурні зрушення, що в майбутньому можуть призвести до структурних трансформації та перебудови економіки України.

За результатами досліджень автора внаслідок створення всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі з ЄС Україна відчує структуророзвиваючі ефекти в секторах сільськогосподарства, промисловості, харчової промисловості, машинобудування, транспортного машинобудування, електроніки, сировинних ресурсів, хімічної промисловості та металів; структуродепресивні ефекти в секторах будівництва, інфраструктури та фінансових послуг та структуроутворювальні ефекти в сфері легкої промисловості [5].

В той же час, відповідно до досліджень автора, в разі вступу до Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану, економіка України відчує структуророзвивальні ефекти в секторах промисловості, хімічної промисловості, металів та будівництва та структуродепресивні ефекти в секторах легкої промисловості, сільськогосподарства, сировинних ресурсів, харчової промисловості, машинобудування, транспортного машинобудування, електроніки та фінансових послуг [6].

Сучасне економічне та політичне становище України на міжнародній арені визначає необхідність України обрати певний напрям інтеграції. В той же час внаслідок вступу України до одного з митних союзів ймовірно є реакція країн – учасниць іншого митного союзу та скорочення обсягів торгівлі з ним. Оскільки країни – учасниці ЄС та Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану є стратегічними партнерами у торгівлі України, скорочення обсягів торгівлі з одним з митних союзів негативно вплине на структуру торгівлі та показники добробуту України в короткостроковій перспективі. В той же час, у довгостроковій перспективі інтеграція України до одного з митних союзів може визначити розвиток структури економіки та добробуту країни.

Укладення Угоди про асоціацію України та ЄС має для України багатоаспектну привабливість. Мова йде про привабливість для України обрання західного інтеграційного вектору з точки зору привабливості в економічній сфері, інвестиційній сфері, інноваційній сфері, модернізаційній сфері, міграційній сфері, соціальній сфері та цивілізаційній сфері. Економічна привабливість інтеграції України з ЄС перш за все передбачає появу для України можливостей підвищення рівня добробуту населення шляхом використання досвіду ЄС в сфері ефективного ринкового господарства. Країни ЄС у своїй сукупності являють собою один з наймасштабніших платоспроможних та інноваційних ринків, доступ до якого передбачає можливості для України поліпшення умов торгівлі не лише з країнами – учасницями ЄС, а і з іншими країнами світу.

Досвід ведення господарської діяльності країн ЄС є моделлю, перейнявши яку Україна зможе покращити свої позиції на світових ринках. Так, іновативність виробництва на європейських ринках становить 75%, середні показники обсягів ВВП на душу населення країн ЄС майже в вісім разів більші від показників обсягів ВВП на душу населення в Україні та у майже три рази більші від таких показників Росії. Крім того показники продуктивності праці країн ЄС майже в тричі вищі за такі показники в Росії та в чотири рази вищі від цих показників в Україні. Середній рівень енергоефективності виробництва в країнах ЄС в два с половиною рази вищий за рівень енергоефективності виробництва в Росії та в чотири рази вищий ніж рівень енергоефективності України. Відповідно економічна модель ЄС та рівень її ефективності є своєрідною планкою, досягнувши якої Україна зможе розкрити свій економічний потенціал.

З точки зору інвестиційної привабливості потенціал країн ЄС в шість разів більший за інвестиційний потенціал Росії. ЄС є одним з провідних інвесторів в Україну. Ще у 2001 році частка інвестицій в Україну, що надходили з ЄС становила одну третю всього обсягу іноземних інвестицій. Станом на 2012 рік така частка ЄС становила три чверті. Покращити інвестиційний клімат Україні допоможе також приведення своїх стандартів та законодавчих актів у відповідність до стандартів та законодавчих актів ЄС, які є визнаними у світі. В цілому показники реформ та модернізації країн ЄС є одними з найбільших у світі. Країни ЄС посідають в рейтингах економічної свободи, легкості ведення бізнесу, конкурентоспроможності економіки, ефективності влади, протидії корупції та ін. набагато вищі місця від України та Росії. Отже бізнес середа, що існує в країнах ЄС, може мати позитивний вплив на культуру ведення бізнесу в Україні, і, як наслідок, на покращення інвестиційного клімату України.

Позитивні наслідки укладення угоди про асоціацію з ЄС для України матимуть місце також у міграційній та соціальній сфері. Привабливість вибору західного вектору інтеграції для України полягає у можливості досягнення більш високих соціальних стандартів. Так, наприклад, показники середньомісячної заробітної плати в країнах ЄС в дев'ять разів більші за такі показники в Україні і вчетверо більші за такі показники в Росії. Схожа тенденція має місце і у динаміці пенсійного забезпечення, яке в країнах ЄС, на відміну від України та Росії, має сформовану ринкову трирівнену структуру. Крім того, досвід запровадження соціальних стандартів ЄС в Україні в разі укладення асоціації України та ЄС може бути застосований також у сфері соціального захисту та соціальної допомоги. По показникам цих стандартів Україна та Росія відстають від країн ЄС у десятки разів.

Створення всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі України та ЄС матиме також негативні наслідки для економіки України в цілому. Передумови існування таких негативних наслідків пов'язані із збільшенням конкуренції на внутрішньому ринку України за рахунок усунення тарифних бар'єрів і значного скорочення нетарифних бар'єрів, що приведе до реструктуризації ринку і перерозподілу факторів виробництва. В короткостроковій перспективі збільшення конкуренції може мати негативний вплив на добробут підприємств України, однак у середньо- та довгостроковій перспективі таке пожвавлення конкуренції може мати наслідком підвищення якості українських товарів та, відповідно, збільшення добробуту країни.

До таких передумов варто також віднести підвищення вартості дотримання Україною стандартів, що передбачені у ЄС, та можливість існування технічних проблем з їх виконанням, що потребуватиме додаткових коштів для їх запровадження. Крім того Україна може також зазнати додаткових витрат на приведення у відповідність до вимог ЄС правових актів та механізмів адміністрування економіки.

Умови торгівлі, визначені в угоді про асоціацію України та ЄС також передбачають можливі втрати України в разі створення всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі. До таких умов варто віднести скасування експортних мит на українські товари та введення системи квотування українського експорту, що може призвести до втрат господарств, що займаються виробництвом продукції, яка є предметом квотування. Крім того, ЄС залишає за собою право субсидування аграрного сектору, внаслідок чого продукція аграрного сектору України на ринках ЄС та ринках третіх країн втратить свою конкурентоспроможність.

В разі набуття чинності угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбудеться також зменшення ставок ввізних мит в Україні. Наразі рівні ввізних мит України, ЄС та Росії сильно відрізняються один від одного. ЄС має найнижчий рівень ввізних мит, рівень імпорتنних мит України вищий від рівня імпорتنних мит ЄС майже у чотири рази, а рівень імпорتنних мит Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану у більше ніж п'ять разів вищий ніж рівень імпорتنних мит ЄС. Детально рівні ввізних мит України, ЄС та Митного союзу розглянуті у таблиці 1. Послаблення митно-тарифного режиму для експорту української продукції в ЄС через введення квотування такого експорту може не повністю компенсувати збитки, яких економіка України зазнає внаслідок зменшення ввізних мит для країн ЄС.

Таблиця 1.
Порівняльна таблиця імпорتنних тарифів України,
країн-учасниць митного союзу Росії, Білорусі, Казахстану та ЄС (у %)

Країна	Усі товари	Сировинні товари	Промислові товари
Україна	7.6	6.8	7.6
ЄС	1.8	2.6	1.7
Росія, Білорусь та Казахстан	10.3	5.8	13.7

Джерело: Складено автором [7].

Крім суто економічних наслідків створення всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі, в разі вибору Україною європейського інтеграційного вектору Україні доведеться змінити формат відносин з країнами СНД, і здебільшого з Митним союзом Росії, Білорусі та Казахстану. Приймаючи до уваги існування стратегії імпортозаміщення, яку наразі переслідує Росія, скорочення експорту до Росії становитиме, за оцінками експертів Інституту економіки та прогнозування, 10-14% або 1,4 – 1,9 млрд. дол. США [8].

Крім скорочення обсягів торгівлі між Україною та країнами – учасницями Митного союзу, до передбачуваних наслідків для України можна віднести ймовірне поширення торговельних (тарифних та нетарифних) обмежень, а також створення нових виключень з режиму вільної торгівлі по відношенню до ширшого кола товарів та послуг. Ймовірним наслідком інтеграції України з ЄС для відносин між Україною та країнами-учасницями Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану можуть також стати так звані секторальні торговельні війни, наслідком яких буде поетапне встановлення бар'єрів на торгівлю товарами у певних галузях. Таке явище має місце і зараз в якості поступового ускладнення відносин у газовому, трубному, м'ясомолочному, автомобілебудівному секторах тощо. Дії Росії у цьому напрямку розцінюються як спроба тиску на Україну задля вирішення питання її вступу до митного союзу в рамках ЄврАзЕС.

Ймовірними наслідками реакції Митного союзу на створення всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі України та ЄС можуть також стати переорієнтація транс-

портних, в тому числі трубопровідних, потоків від України до країн-учасниць Митного союзу, загострення енергетичного конфлікту України та Росії, зменшення обсягів торгівлі у військово-промисловому комплексі та промисловості в цілому, а також загальне погіршення економічних, інвестиційних, міграційних, науково-технологічних та виробничих відносин між Україною та країнами-учасницями Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану.

Крім експертів Інституту економіки та прогнозування реакцію Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану на створення всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі України та ЄС намагались також дослідити економісти Оксфорд Економікс у своїй роботі «Вплив зони вільної торгівлі між ЄС та Україною» [9]. За результатами дослідження вчені прийшли до висновків, що у короткостроковій перспективі зменшення темпів торгівлі України та Митного союзу після створення всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі України та ЄС матиме наслідком зменшення ВВП України на 0,3%. В той же час, в довгостроковій перспективі зменшення обсягів торгівлі України та Митного союзу та переорієнтація торгівлі України до ЄС матиме наслідком збільшення ВВП України не на 4,3%, як це було б в разі, якщо при створенні всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі між ЄС та Україною відносини між Україною та Митним союзом залишились без змін, а на 7,6% (тобто на 3,3% більше).

Іншим вектором інтеграції України є Митний союз Росії, Білорусі та Казахстану. Серед переваг, які може отримати Україна в разі вступу до Митного союзу, варто виділити можливе здешевлення цін на енергоносії для України, можливе збільшення обсягів торгівлі України з країнами – учасницями Митного союзу, збільшення показників добробуту України внаслідок вступу до Митного союзу у короткостроковій перспективі, зменшення витрат на торгівлю з країнами – учасницями Митного союзу.

Зменшення цін на енергоносії для України є можливим наслідком вступу України до Митного союзу. Однак в довгостроковій перспективі, внаслідок запланованого Росією дерегулювання внутрішнього ринку, внутрішні ціни на енергоносії ймовірно будуть підвищені, тому знижки, які Росія обіцяє Україні в разі вступу до Митного союзу, ймовірно матимуть короткостроковий характер. Крім того, в рамках законодавства Митного союзу ціна на газ не визначена та не піддається спільному регулюванню, а відповідно до положень угоди про зону вільної торгівлі в рамках СНД, щодо енергоносіїв діє виключення з режиму вільної торгівлі. Відповідно, зниження цін на енергоносії для України можна назвати лише короткостроковою перевагою. В той же час, в разі створення всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі Україна матиме знайти шляхи до підвищення енергетичної ефективності виробництва та диверсифікувати поставки енергоносіїв, що у довгостроковій перспективі є більш ефективною економічною стратегією для України.

Наступною перевагою, яку Україна може отримати в разі вступу до Митного союзу, є збільшення обсягів торгівлі з Росією, Білоруссю та Казахстаном. В той же час, статистичні дані свідчать про те, що створення Митного союзу не призвело до значного зростання внутрішньої торгівлі його країн – учасниць. Частка внутрішньої торгівлі Митного союзу становить 11%, що в шість разів менше від такого показника в ЄС [7]. Крім того в торгівлі України з країнами – учасницями Митного союзу наразі має місце від'ємне торговельне сальдо. При цьому політика імпортозаміщення, яка є метою Росії, виключає можливість України в разі вступу до Митного союзу змінити ситуацію на краще. Нарешті, в рамках СНД діє зона вільної торгівлі, учасницями якої є країни – учасниці Митного союзу та Україна. Відповідно в регіоні є механізми лібералізації торгівлі. З ряду політичних та економічних причин укладення такої зони вільної торгівлі не призвело до збільшення об-

сягів торгівлі між Україною та країнами – учасницями Митного союзу, отже ймовірність того, що обсяги торгівлі між Україною та країнами – учасницями Митного союзу зростуть після вступу України до Митного союзу, порівняно низька.

До переваг, які Україна може отримати в разі вступу до Митного союзу, можна також віднести збільшення показників добробуту України внаслідок вступу до Митного союзу у короткостроковій перспективі та зменшення витрат на торгівлю з країнами-учасницями Митного союзу. Однак, як вже було зазначено, збільшення показників добробуту України внаслідок вступу до Митного союзу буде зумовлено появою структуроформуєчих ефектів у традиційних для торгівлі України та країн – учасниць Митного союзу секторах, що призведе до призупинення темпів модернізації економіки України та відповідно, у довгостроковій перспективі матиме наслідком зменшення показників добробуту. Щодо переваги від зменшення витрат на торгівлю, такі витрати дійсно буде зменшено, однак досягти цього можна скасувавши митний контроль в рамках зони вільної торгівлі. Крім цього, витрати України на приєднання до Митного союзу можуть бути більшими від збережених витрат на торгівлю з Митним союзом.

З наведеного вище можна зробити висновок про неоднозначність у визначенні переваг, які Україна може отримати від вступу до Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану. В той же час, вступ до Митного союзу визначить існування України в рамках економічної, політичної та правової системи Митного союзу, які матимуть негативний вплив на економіку та добробут України.

Так, за період існування Митного союзу його країни-учасниці відчули негативні наслідки вступу у це угруповання. До таких негативних наслідків можна віднести низькі темпи зростання товарообігу між країнами – учасницями. Це насамперед пов'язано з низькою конкурентоспроможністю товарів, відсутністю уніфікованих правил роботи на ринку та недостатньою мобільністю свободи руху товарів, послуг та капіталу.

Крім цього за час існування Митного союзу країни-учасниці відчули негативні наслідки непрозорої системи регулювання, зниження рівня контролю за товарообігом, відсутності єдиної системи правозастосування та тінізації товарообігу. Так, в рамках Митного союзу продовжують діяти різні системи регулювання в галузях та активно застосовуються нетарифні заходи. Крім того, скасування кордонів призвело до зниження можливостей контролю якості внутрішнього товарообігу. В рамках митного союзу відсутня єдина електронна система ветеринарної, фіто-санітарної та санітарної сертифікації, внаслідок чого зростає ризик небезпеки використання товарів.

Наразі в Митному союзі відсутня уніфікована система оподаткування, єдиного технічного регулювання якості та безпеки товарів, єдиної системи державної підтримки та державного субсидування. В результаті існують прецеденти невиконання обов'язкових вимог наднаціональних органів управління Митного союзу, що в свою чергу призводи до втрати авторитету таких органів. Крім того, за оцінками уряду Росії половина товарообігу всередині країни знаходиться в тіні. Спрощення процедури митного контролю призвело до зростання контрабанди та появи нелегальних схем поставок товарів в інші країни – учасниці. Крім вищезазначених до негативних наслідків створення Митного союзу для країн-учасниць можна також віднести появу захисних бар'єрів на ринках Митного союзу, дисбаланс товарної структури торгівлі країн-учасниць та посилення наркотрафіку, злочинності та міграції після відкриття кордонів країнами-учасницями Митного союзу.

Висновки. Інтеграційний вибір України на сучасному етапі має задовольняти економічний, політичний та правовий аспекти розвитку. Саме тому Україна зацікавлена в поглибленій економічній інтеграції одночасно з обома митними союзами: ЄС та Митним

союзом Росії, Білорусі та Казахстану, а також в участі у інших двосторонніх та багатосторонніх торговельних угодах. Саме такий формат відносин Україна використовує у зовнішній торгівлі протягом всього періоду її незалежного існування та саме такий формат відносин визначає цивілізаційний розвиток України.

Задля реалізації такого формату відносин, та зважаючи на переваги та недоліки, які Україна отримає внаслідок створення всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі з ЄС та вступу до Митного союзу Росії Білорусі та Казахстану, Україна має укласти всеохоплюючу зону вільної торгівлі з ЄС та зону вільної торгівлі з СНД, в якій Митний союз виступатиме єдиним суб'єктом. Створення таких зон вільної торгівлі матиме наслідком підвищення ефективності економіки України в цілому.

В разі неможливості укладення одночасно всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі з ЄС та зони вільної торгівлі з Митним союзом Росії, Білорусі та Казахстану, Україні доцільно створити зону вільної торгівлі з ЄС та розробити систему «особливих стосунків» з Митним союзом Росії, Білорусі та Казахстану. Така система «особливих стосунків» передбачає створення секторальних або локальних угод про вільну торгівлю, створення вільних експортних зон, які б передбачали доступ до інвестиційного імпорту та полегшення доступу до імпорتنих ресурсів, які необхідні для майбутнього експорту або формування секторальних митних союзів та товарних груп, стосовно яких Україна та Митний союз не матимуть суперечностей щодо встановлення єдиної митної ставки.

Список використаних джерел

1. Філіпенко А. С. Інтеграційні перспективи України: Бігравітаційна модель / А. С. Філіпенко // Економіка України. – 2005. – №6. – С. 11 – 22.
2. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://glavcom.ua/pub/2012_11_19_EU_Ukraine_Association_Agreement_English.pdf.
3. Договір про зону вільної торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_n25.
4. Євразійська економічна комісія / Офіційний сайт/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tsouz.ru/Pages/Default.aspx>.
5. Kharkova L. Structural changes in the economy of Ukraine as a result of its integration with the European Union and to the Customs Union of Russia, Belorussia and Kazakhstan / L. Kharkova // European Applied Sciences, 8. – 2013.
6. Харкова Л. О. Структурні зрушення в економіці України за умов вступу до митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану / Л. О. Харкова // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 113, ч. II. – С. 232-240.
7. UN Comtrade Database /Офіційний сайт/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://comtrade.un.org>.
8. Комплексная оценка макроэкономического эффекта различных форм глубокого экономического сотрудничества Украины со странами Таможенного союза и Единого экономического пространства в рамках ЕврАзЭС. – Центр интеграционных исследований, Санкт Петербург, 2012. – 43 с.
9. The Impact of an FTA between Ukraine and the EU: Prepared for the Foundation for Effective Governance. – Oxford Economics, 2012.
10. Перспективи взаємовідносин України і Митного союзу Республіки Білорусь, Республіки Казахстан та Російської Федерації / А. В. Єрмолаєв, І. В., Клименко, Я. А. Жаліло, Н. Є. Пелагеша [та ін.]; за ред. Я. А. Жаліла. – К : НІСД, 2011. – 72 с.